

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ Голос адыга макъ

1923-рэ ильсүүм
пүтхээлүү
кынчелжээжээсүү кынчлакын

№ 228 (22437)

2021-рэ ильэс

ШЭМБЭТ

ТЫГЬЭГЬАЗЭМ и 11

ОСЭ ГҮЭНЭФАГЬЭ ИИЭП
КЫХЭТЫУТЫГЬЭХЭР ҮКИ
НЭМҮКИ КҮЗБАРХЭР
ТИСАЙТ ИЖҮҮГҮӨТӨШТХ

WWW.ADYGVOICE.RU

6 +

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъээз

Тыгьэгьазэм
и 12-р —
Урысые
Федерацием
и Конституции
и Маф

Адыгэ
Республикэм
щыпсэухэу
льйтэнгъэ
зыфтшыхэрэр!

ТичыпІэгъу
льапІэхэр!

Урысые Федерациием и Конституции и Мафэ фэши тышуву-
фэгушло!

Урысые къэралыгъом ита-
рихышино изы Iахьэу хуугъэ
1993-рэ ильсүүм тыгьэгьазэм
и 12-р. А мафэм Урысыеем
иапэрэ Конституции аштагъ.
Хэгъэгум хэхъоныгъэу ышын-
гыцтам правовой лъэпсэ пытэу
ар фэхъугъ, цыф лъэпкыбэ-
мэ къаҳэкыгъэхэу аш щылсэу-
хэрэм якультурнэ ыкы ягу-
шыхъэлэж банигъэхэм джы-
ри нахь хэхъоныгъэ ин ашын-
гыцтам иамал къаритыгъ.

Ильэс 28-рэ хуугъэ Урысыеем
и Закон Шхъялз уахтэм къы-
гъэуцурэ шшэрильхэм язэ-
шохынкэ ыкы зэхъокынгъэ-
шүхэм хэгъэгур къафэкыоним-
кэ амал инхэр къызитыхэрэр.

Мы мафэр тихэгъэгушо
къылачы, иамалхэри зэрэин-
хэм итамыгъэу ренэу щэрэт.
Зэгурыоныгъэ азылагу ильэу,
Конституцием ишапхъэхэр амы-
укохэу ахэр орэлсэух, Уры-
сые Федерациием эдигэ Рес-
публикаэм джыри нахь зэтэ-
гээпсихъагъэ хуунхэм фэрэла-
жъэх.

ТичыпІэгъу лъапІэхэр, тыгу
къиддеіэу тышувфэльюло поау-
нгыгъэ пытэ, щылсэшю шуун-
лэнэу, тофэу жууѓацакіэрэм
гъэхъагъэхэр щышувшынхэу,
шюю щылэр зэкэ къыжудэ-
хуунэу!

Адыгэ Республикаэм
и Лышхъэу, Урысые
политичесэх партиеу
«Единэ Росссием» и Адыгэ
шъольыр къутама
и Секретарэу
Къумпыл Мурат

Адыгэ Республикаэм
и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ

Паспортхэр аритыжьыгъэх

Урысые Федерациием и Конституции и Мафэ ехъулэу Адыгэим
Урысые тофхъабзэу «Тэ — Урысыеем тыригражданин» зыфио-
рэм тегээпсихъагъэу кэлэеджаклохэм ашыщхэм паспортхэр щара-
тыжьыгъэх.

Республикэм икэлэеджакло-
хэм ашыщхэу еджэнэмкэ, ти-
вэрчествэмкэ, спортымкэ,
общественэ тофшэнэмкэ гъэ-
хъагъэхэр зышыгъэхэм Адыгэ-
им и Лышхъэу Къумпыл Мурат паспортхэр къариты-
жьыгъэх.

Мы тофхъабзэм хэлажьэ-
хэрэм шүфэс къарихызэ, рес-
публикаэм ипащэ хигъэунэ-
фыкыгъэ ильэс 28-кэ узэл-
лэбэжьмэ, Урысыеем и Консти-

тиции заштэм, тихэгъэгу ита-
рихъ ичээсүүкэ ублагъэ зэрэ-
хуугъээр.

«Непэ къыщегъэжъагъэу
шьори щылсэхъагъэу ичээсүү-
кэ шуухэхъагъ. Шьори шуун-
унашъохэмкэ, шууизекуакло-
хэмкэ шшэдэкыжь зэрэшув-
хырэр икью зэхшувшыкын
фа», — къытуагъ Къумпыл
Мурат (Коххэблэ районом ит гурут
еджаплэу N 12-р), Алина Покут-
наяр (Красногвардейскэ райо-

къызэратыжьыгъэхэр: Удыкэко
Рэмэзан (къуаджэу Хальзэ-
куае дэт гурут еджаплэу N 4-р),

Арина Шевченкэр (къалэу Мье-
къуапэ дэт гимназиу N 22-р),
Диана Кешишян (къалэу Мье-
къуапэ дэт лицеу N 8-р),
Алина Барановар (Джэдээ
районом ит гурут еджаплэу
N 4-р), Анжелика Манакосовар
(Коххэблэ районом ит гурут
еджаплэу N 12-р), Алина Покут-
наяр (Красногвардейскэ райо-

ным ит гурут еджаплэу N 11-р),
Римма Петросян (Мыекъопэ
районом ит гупчэу N 10-р),
Шагудж Милана (Тэххутэмькое
районом ит гурут еджаплэу
N 7-р), Хаджэбыекъо Диана
(Теуцожь районом ит гурут
еджаплэу N 1-р), Брантэ Иса-
махыил (Шэуджэн районом ит
гурут еджаплэу N 6-р), Мэрэ-
тыкъо Суандэ (Адыгэ респуб-
ликэ гимназиер), Арина Бол-
даревар (дэеу зэхээхырэ ыкы
икью зымылтэгъурэ кэлэццы-
кхүэр зычэсэх Адыгэ респуб-
ликэ еджэлэ-интернаты).

Адыгэим и Лышхъэу ныб-
жыккэхэу мыш къеклонгэхэм
афэлтээуагъ яшлэнгъэхэм зэ-
рахагъэхъоцтим, гухэлтыккэхэм
зэрафэклоцтхэм, дэгъоу зэр-
дэжэцтхэм ренэу анаэ тыра-
гытэйхэу.

«Ильэс 14-м ехъулэу бэ
къыжудхэхъагъэр еджэнэмкэ,
творчествэмкэ, спортымкэ,
общественэ тофшэнэмкэ. Цыф
шэн анахь дэгъуухэр къы-
шүхэфэх, нэмүкхэм лэлэгэгъу
шүуафэхъуным, шэнгыгъакэхэр
зэжкугъэтохынхэм ренэу ауж
шүүйт. Аш фэдэ гъэхъагъэхэм
щылсэхъакэу шүузхахъэрэм
пытэу шүүхэуцонымкэ яшлүү-
гээ къышуокыжьышт. Шью хэ-
гъэгум епсэгъэ цыфхэу шүуа-
лтыгъэнэр къэшүулжьыгъ», —
къытуагъ Къумпыл Мурат.

Республикэм и Лышхъэу
къызэрхигъэшыгъэмкэ, кэлэ-
ццыкъу пэпчэ иамалхэр нахь
икью къызэуихынхэм Адыгэим
льэшэу анаэ щытурагъэты. Ар
къаушыхъаты еджэлакэхэр
зэршылхэрэм, технопаркхэр
къызэрэзэуахыхэрэм, яшлэ-
нгыгъэхэм ахэгъэхъогъэнын па-
гупчэхэр, квантариумхэр кэлэу
зэрэгэлсихэрэм. Урысые Фе-
дерацием и Президентэу Влади-
мир Путиным къызэрхигъэуцурэ
шшэрильхэм атэгээпсихъа-
гыу а тофшэнэр гъэцкагъэ
мэхъу.

Къумпыл Мурат къызэр-
хигъэтихъагъэмкэ, промыш-
ленностын, мэкью-мэцхым, ме-
дицинэм, гъэсэнгъэм ыкы
нэмүкхэм лээныкъуабхэм ашы-
лэжьэн зыльэкишт специалист
дэгъуухэр Адыгэим ишыкагъэх.

(Икэух я 2-рэ нэклуб. ит).

Паспортийн хэлэжьагъэх

(Икзух).

«Адыгэир тапэки нахь зэтегъэпсыхъагъэ хууным, цыфхэмкэ нахь гүэтыпэу щитынны япхыгъэ шийэрлыгъэхэр шо тапэки лыжъугъэкотэштых. Къяжъудхэгъэхэм шъуакызымыцуу, гъехъэгъаклэхэм шъуафакы», — къытуагъяар республикэм и Лышъхъэ.

Юфтхабзэм ыклем Къумпыл Мурат къэлэджахъохэм гүщүэгъу афхууль ыклем джыри ээ афэгушуагъяар паспортийн хэлэжьагъэхэм, Урысие Федерацием и Конституции и Мафэу къэблагъэрэм апае. Республикэм, зэрхэгъягоу яфедэ зыхэль теклонигъаклэхэм къафэклонхуу ар афэлъэуагъ.

Мы юфтхабзэм хэлэжьагъэх Адыгэ Республиком и Вице-премьерэу Клэрэш Аизаур, Адыгэ Республиком гъэсэнгъэмрэ шэнгъэмрээ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Евгений Лебедевыр. Ахэри ныбжыкхэхэм шоу Ѣылэрэ зэкэ къадэхъунэу афэлъэуагъэх.

Сурэхээр А. Гусевым тырихыгъэх.

Адыгэим и Лышъхъэ хэлэжьагъ

Урысие Федерацием и Президентэу Владимир Путиним шийэрлыгъэхэм тетэу Урысие Федерацием и Президент Кыблэ федеральнэ шъолъырымкэ и Полномочнэ лыклоу Владимир Устиновим шъолъырхэм япашхэр хэлажьэхээ видео шыклем тетэу цыфхэр ригъэблэгъагъэх.

Мы юфтхабзэм хэлэжьагъэх Адыгэим и Лышъхъэ Къумпыл Мурат, федеральнэ инспектор шъхъаи Сергея Дрокини, Адыгэ Республиком и Премьер-министре Геннадий Митрофановыр, муниципальнэ обра

зованиеу «Къалэу Мыеекуапэ» ипашэ ишьэрлыхъэр зыгъэцэклээр Юрий Томчак.

Кыблэ федеральнэ шъолъырхэм къыхиуытэрэ чыпилэ зэрэшхъафхэм яльэу тхылхэм (ахэм ашыщэу зы Адыгэим къикыгъэр) мыш щахэлъагъэх. Псэуплэу Ханскэм дэс бзыльфыгъэр къыкхэлъэу къэлэцыклю джэгуплэм изэтегъэпсыхъанкэ яшуагъэх къарагъэкынэу.

Къумпыл Мурат къызериуагъэмкэ, а юфыгъомкэ уншюо Адигэим и Лышъхъэ а юфыгъом изэшшохын амалэу ялэр зэкэ зэрэрахылэштимкэ В. Устиновыр ыгъэгүгъагъ. Къалэм ипашхэм пашэрлыгъэхэр ашигыгъэх. Аш

квадрат метрэ 400 фэдиз Ѣызыбытышт къэлэцыклю джэгуплэ зэтэргээпсыхъащ. Чыопсым изытет къызэштымыкъомэ, мы ильэсэм ыклем ехъулэу юфшэнхэр зэкэ аухыщых.

Владимир Устиновим республикэм и Лышъхъэ шийэрлыгъяшиштыгъунашью аштагъэр игъом ашыцэклены ынаэ тыригъэтийнэу, спортын епхыгъэлэмэ-псымэхэмкэ ыклем джэгукэ гъэнэфагъэхэм аштэгъэпсыхъэгъэ пкыгъэ зэмэлэуужыгъохэмкэ а чыпилэр нахь зэтэргээпсыхъаным илофыгъу хэлэхэнэу.

Адигэим и Лышъхъэ а юфыгъом изэшшохын амалэу ялэр зэкэ зэрэрахылэштимкэ В. Устиновыр ыгъэгүгъагъ. Къалэм ипашхэм пашэрлыгъэхэр ашигыгъэх. Аш

нэмийкэу Къумпыл Мурат ынаэ зытыригъэтийнэу ашыщ псэуплэу Ханскэм изэтегъэпсыхъанкэ шийэрлыгъэу Ѣытхэр зэшохыгъэ хуунхэр.

«Цыфхэм яльэуухэр къыдэлтэлтэхээз, Ханскэм хэхъонигъэ нахь зэришьштимкэ гъогу картэр зэхэдгээцүүагъ. Аш итеплэ нахьшту хууным пае итхухьэгъэгъэ юфтхабзэхэм ашыщуу бэ зэшшохыгъээр. Уахьтэм диштэу, ырэгэгъоу ыклем гүэлтэлэу а чыпилэр хууным тываэ тет. Еджэллаклэрэ къэлэцыклю ыгылгэрэ дэгээгэгъэх, ахэм къапэлүүлч чыпилэр зэтэдгээпсыхъащ, цыфхэм яшлонгынгъэхэм та��ылкырыкызэ общественэ транспортын изеклонкэ графикым зэхъокынгъэхэр фэтшыгъэх. Гъогу картэм игъэцэклэн лъэклүүтэ. Мыш-

кэ анахьэу тываэ зытедгээтийнэу аш Ѣылгээхэрээм яшлонгынгъэхэр гъэцэлгээнхэр ары», — къыуагъ Къумпыл Мурат.

Адигэим и Лышъхъэ АР-м иминистрэхэм я Кабинет шийэрлыгъяшиштыгъи инфраструктурэ юфыгъохэм, джащ фэдэу федеральнэ гъогум лъэрсрыкло зэпырыкылэу фашыштим япхыгъэ юфыгъохэм язэшшохынкэ муниципалитетим лъпилэгъу фэхъунэу. «Россетим» игъусэу

ильэсэу къижьаштим электрическэ сетьхэм ягъэцкэжын епхыгъэ юфыгъохэм адэлжээнэу аш фигъэптигъагъ. Псэуплэу Ханскэм изэтегъэпсыхъанкэ нэмийкэ шийэрлыхэри афашыгъэх. Гүшүэл пае, хэхым идэшынкэ, псэуплэм игъогухэм ашыщхэр гъэцэлжыгъэхэнхэмкэ ыклем нэмийкхэмкэ.

АР-м и Лышъхъэ ипресс-къулыкъу

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъэх.

Республикэ зэнэкъокъухэм якшэуххэр

Адигэ Республиком и журналистхэм азыфагу ильэс къэс Ѣызэхашэрэ рэ республикэ зэнэкъокъухэм «Адигэим — зэдэтиун», «Патриот», «Стоп коррупция» зыфиохэрэм якшэуххэр зэфаахысыжыгъэх.

2021-рэ ильэсэм гъэзетхэмрэ журналхэмрэ къащыхаутыгъэхэмкэ зэнэкъокъуу «Адигэим — зэдэтиун» зыфиорэм шатеклуагъэхэр:

— Кошхэблэ районым информационнэ гупчэ иредактор шъхъаи игадзэу Зеушъэ Розэ итхыгъэу «Хранитель истории родной земли» зыфиорэм пае апэрэ чыпилэр;

— республикэ гъэзетэу «Советскэ Адигэим» иобозреватель Надежда Шрам иматериалуу «Спасибо медикам!» зыфиорэм пае я 2-рэ чыпилэр;

— гъэзетэу «Красное знамя» зыфиорэм пашэдэкыгъэх зыхырэ исекретарэу Алена Мачульская имитхыгъэу «Сохранить и приумножить» зыфиорэм пае я 3-рэ чыпилэр фагъэшьшошагъ:

— Теле-, радиокъетынхэмкэ апэрэ чыпилэр фагъэшьшошагъ апэрэ чыпилэр фагъэшьшошагъ

респондентэу Эльвира Беляковам телекъетынэу «Город мастеров» зыфиорэм пае.

Ятлонэрэ чыпилэр фагъэшьшошагъ Къэралыгъо телерадиокомпание «Адигэим» ирадиокъетынхэр зезыщэрэ Хъакъунэ Заремэ радиокъетынэу «Гъашэм инэктубгыу» зыфиорэм пае.

Ящэнэрэ чыпилэр афагъэшьшошагъ Къэралыгъо телерадиокомпание «Адигэим» телевидениемкэ къетынхэр зэхээзыщэрэ икубулыкъу ишаа шэхэхэхэйнэу «Мир нашему дому» зыфиорэм пае.

Гъэзетхэмрэ журналхэмрэ къащыхаутыгъэхэмкэ зэнэкъокъуу «Стоп коррупция» зыфиорэм апэрэ чыпилэр Ѣылгээхэр гъэзетэу «Майкопские новости» иредактор шъхъаи ишьэрлыхъэр зыгъэцэлгээнхэр Вера Корниенко «Стоп коррупция» зыфиорэр нэклубгъор зеригъэхазырыгъэм пае.

Я 2-рэ чыпилэр фагъэшьшошагъ республикэ гъэзетэу «Советскэ Адигэим» иобозреватель Дмитрий Кизяновым итхыгъэу «Резонансные дела» зыфиорэм пае.

Я 3-рэ чыпилэр къыфагъэшьшошагъ гъэзетэу «Единствэм» иредактор шъхъаи Натэлью Аминэт а 1-рэ чыпилэр къыфагъэшьшошагъ итхыгъэу «Победа».

Долгожданная, выстраданная, священная» зыфиорэм пае;

— гъэзетэу «Согласием» иредактор шъхъаи игадзэу Белла Перекопская я 2-рэ чыпилэр къыфагъэшьшошагъ материалау «Клятва Аршалуйс» зыфиорэм пае;

— я 3-рэ чыпилэр къыфагъэшьшошагъ гъэзетэу «Маякым» иобозреватель Александр Силаевым истатьяя «Защищала небо нежными руками» зыфиорэм пае.

Теле-, радиокъетынхэмкэ а 1-рэ чыпилэр афагъэшьшошагъ Къэралыгъо телерадиокомпание «Адигэим» телевидениемкэ икубулыкъу ителеопператорэу Виктор Наталухэрэ ятелеопператорэу Беловамрэ ителеопператорэу «Вперед в прошлое» зыфиорэм пае.

Я 2-рэ чыпилэр фагъэшьшошагъ Тэххутэмийкье муниципалын телевидением иредактор шъхъаи итуулжыгъэхэйнэу «Лыжный спорт» зыфиорэм пае.

«Адигэ мастьэм» иобозреватель Надежда Шрам иматериалуу «Фронтовая почта» зыфиорэм пае;

Я 3-рэ чыпилэр фагъэшьшошагъ Къэралыгъо телерадиокомпание «Адигэим» телевидениемкэ икубулыкъу ителеопператорэ Евгения Федосеевамрэ ителеопператорэ Алексей Свеженцевымрэ яматериалуу «Дело чиновника» зыфиорэм пае.

Я 2-рэ чыпилэр фагъэшьшошагъ Къэралыгъо телерадиокомпание «Адигэим» радиокъетынхэмкэ икубулыкъу икорреспондентэу Къушъхъэ Маринэ радиокъетынэу «На страже порядка» зыфиорэм пае.

Я 3-рэ чыпилэр фагъэшьшошагъ Къэралыгъо телерадиокомпание «Адигэим» тематическэ къетынхэмкэ икубулыкъу ителеопператорэ Евгения Федосеевамрэ ителеопператорэ Алексей Свеженцевымрэ яматериалуу «Дело чиновника» зыфиорэм пае.

Я 4-рэ чыпилэр фагъэшьшошагъ Къэралыгъо телерадиокомпание «Адигэим» тематическэ къетынхэмкэ икубулыкъу ителеопператорэ Евгения Федосеевамрэ ителеопператорэ Алексей Свеженцевымрэ яматериалуу «Дело чиновника» зыфиорэм пае.

Адигэ Республиком и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэр гүхээшко ашыхъоу фэхъаусыхэ Адигэ Республиком и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу Плахова Маринэ Семен ыпхъум ятэ дунаим зэрэхыжыгъээм фэш!

КІЭЛЭЦЫКЛУХЭМ КЪАФАГЬЭЛЬЭГЬОЩТ

ЛЫЖЬ ЩЫРГҮКЛЫР АТЫГЬУГЬ, КЪАГЬОТЫЖЫЩТА?

Нысхъапэхэм ятеатрэу «Дышьэ къошыным» ИКЪЭГЬЭЛЬЭГЬОНХЭР 2021-рэ ильэсүм тыгъэгъазэм филармонием щыклощтых.

Театрэм шенышу зэрэфэхъугъэу, Ильэсыкіэ мэфэкл къэгъэльэгъонхэр зэхещэх. «Дышьэ къошыным» ихудожественэ пашзу, Адыгэ Республиком инароднэ артист Сихъу Станислав ытхыгъэм тэхгъэй «Волшебный посох» зыфиорэм кіэлэцыклюхэр еплыщтых.

Урысюем иполитическэ партиеу «Единэ Россием» ригъэжъэгъээ лофтгъо «Театрэхэр кіэлэцыклюхэм атай» зыфиорэр щылэнгъэм щыпхыращи. Къэралыгъо федеральнэ проектэу «Родинэ цыкъум икультурэ» аар хэхъэ.

Ильэсыкіэ фэгъэхъыгъэ «Волшебный посохым» кіэлэцыклюхэм щальэгъущт едзыгъо гъэшгэгъонхэр. Пыжьым, Мазэм, Жуагъом, Тыгъужым, Чыгааем, нэмикхэм яхылгэгъэ едзыгъохэр къэзышыре артистхэм ярольхэм посэ къалагъакіэ.

Ошэ-дэмышишэ Лыжъ Щыргүкыр атыгъугь. Хэта аар зиешлагъэр? Лыжъ Щыргүкыр къагъотыжыщта? Театрэр зышгэшгэгъонхэр зэхэцаклохэм рагъэблагъэх. 2022-рэ ильэсүм, щылэ мазэм кіэлэцыклюхэм апае нэмикл спектаклэхэри къагъэльэгъощтых.

КІЭЛЭГЬЭДЖЭ НЫБЖЫКЛЭ АНАХЬ ДЭГҮХЭР

Урысие зэнэкьюкоу «Еджэлакіэм — кіэлэгьэджақлэхэр» зыфиорэм имуниципальнэ уцугъо изэфэхьысыжъхэр Мье��уапэ щашыгъэх.

Кіэлэгьэдже ныбжыкіхэм къэлэ администрацием ашығағушуагъэх. Мье��уопэ къэлэ администрацием ипащэ ишшэрыльэхэр зыгъэцкіэрэ Юрии Томчак ыцікіэ гъесэнгъэмкіэ Комитетым ипащэу Ольга Романенкэр теклоньгъэ ыкіи хагъеунэфыкырэ чыпілэхэр къыдэзыхыгъэхэм къафегушуагъ. Яснэхъат фэшьыпкъэхэу, сэнаущыгъэ ахэльэу, яофшіэн хэшыкі ин фырялэу лофт эзрашгээр къытуагъ.

Зэнэкьюкум кіэлэгьэджи 7 хэлэжьагъ. Ильэсич нахыбые хьугъэп ахэм лофт зашгэрэр. Яегъэджэн сыхъатхэр, методическэ яофшіэнхэр зэрэзэхажэхэрэр, гумэкыгъо зэфэшхяфаҳхэм хэкъылэу къафагъотыхэрэр къагъэльэгъуагъ.

Анахь шеныхъэ дэгүххэр зијэу къыахыгъэр ыкіи теклоньгъэ къыдэзыхыгъэр А.И. Макаренкэм ыціэ зыхырэ гуртят еджалпэу N 3-м пэублэ классхэмкіэ икілэзгэбаджэу Юлия Пылевар ары. Ятлонэрэ чыпілэр къыдихыгъ Мье��уопэ гимназиу N 5-м пэублэ классхэмкіэ кіэлэгьэджах Екатерина Чукановам. Ящэнэрэ чыпілэр агощыгъ гуртят еджалпэу N 11-м ыкіи Мье��уопэ гимназиу N 5-м пэублэ классхэмкіэ якілэзгэджах Мария Марычевамрэ Валентина Домниковаамрэ. Гъесэнгъэмкіэ къэлэ Комитетым иштихъу тхыльхэр ыкіи шүхъафтынхэр ахэм афагъашшагъэх.

(Тикорр.).

ИНДЖЫЛЫЗЫБЗЭМКІЭ АТХЫГЬ

«Инджылызыбзэмкіэ урысие диктант» зыфиорэ лофтхабзэм Адыгэ къэралыгъо университетыр мы мафэхэм хэлэжьагъ. Аш кіэшакло фэхъугъэр Казанскэ федеральнэ университетыр ары.

Диктантыр ашшээрэ, гуртят сэнэхъат зыышызэрагъэгъотырэ ыкіи гуртят еджа-пэхэм ашеджэхэрэм атхыгъ. Шюонгьоныгъэ зијэ пстэури лофтхабзэм хэлэжьагъ.

Гъэрекло Урысюем ишъолтыр 79-мэ ашеджэрэ ныбжыкіэ нэбгырэ 22000-рэ аш хэлэжьэгъагъ, ахэм анэмикіэу Швейциум, Украинаам, Беларусь, Казахстан ыкіи Туркменистан ашыщхэмии диктантыр атхыгъагъ.

Мы лофтхабзэр ильэсих хьугъэу зэхажэ. Аш кіэшакло фэхъугъэрэх Лъялкъ зэпхыныгъэхэмкіэ Институтырэ Казанскэ федеральнэ университетыр ныбжыкіэ политикэмкіэ и Департаментэрэ. Ныбжыкіхэм ішкылб къэралыгъуабзэхэр зэралэкілтыр аушетынэр, нахь куоу

зэрагъашгээнным фэшэгъэнхэр ары пшъэрэль шхъаэу яэр.

Адыгэ къэралыгъо университетым ішкылб къэралыгъуабзэхэмкіэ ифакультет икафедрэ лофтхабзэр щыкъуагъ. Инджылызыбзэр зышгэшгэгъонхэр мыш къеклонгагъэх ыкіи зыщашетыгъ.

Диктантым гушырэ 400 хэтыгъ, такыкь 30-рэ аар атхыгъ. Ныбжыкіхэм зыхэлэхэнхэ альэкішт тхыльхэр, тхыгъэхэр алыгын фитигъэхэр.

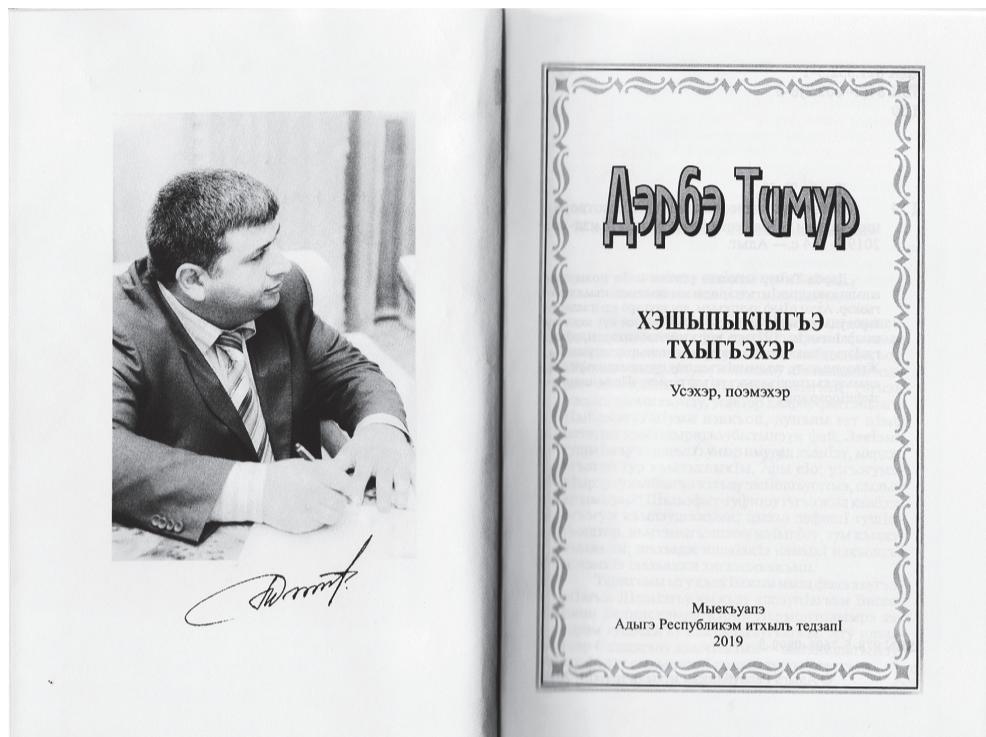
Диктантым изэфэхьысыжъхэр тыгъэгъазэм и 21-м къэнэфэштых. Теклоньгъэ ыкіи хагъеунэфыкырэ чыпілэхэр къэзыхыгъэхэм электроннэ дипломхэр ыкіи сертификатхэр аратыщтых.

ДЕЛЭКЬО Анет.

Цыфыр ыкІи творчествэр

Гүм инэф

Дэрбэ Тимур Исмахыилэ ыкъор ныбжыкъэ дэдагь усэхэр ытхыхэу, адыгэ гъэзетым, журналым къащыхиутхэу зыреѓъажъэм. Ильэс 20 ныїп ыныбжыгъэр иапэрэ усэ тхыль цыкълоу «Огум ишбульэгъу» зыфиilorэр 1993-рэ ильэсым шъхъафэу къызыхеутым.

Тхыльтыры пlyakъ, дэтыры makъ. Ауджы непэ къызнесыгъэми гум имыкъыжырэ зэхашлэхэр къыпхельхъэх. Мары, гүшүлээм пае, иублэлтэ шыныкъэм щыт аперэ усэм «Сиусэ сэркэ тыгъэ» къуяулощт. Аш къыщаагъаклэрэп къыкъэльлыкъуагъэхэу «Гъатхэ», «Сыпфээз-щыгъ», «Уахътэр лъэкъуатэ», «Гупшигъэшлэхэр» зыфилохэрэми. Тхыльтым иклэух дэдэ щытхэу «Чыгур», «Огур», «Цынфыр» зышхъэхэми шыхъафэу уатегу-щылэнти яфэшьуаш, тыкъэзыуцхъэрэ дунаишхом ильэнтико зэфэшхъафхэм ахэм уахашэ.

Гупшысэ куухэмкіе джыри нахь ушъагъэх усээ дэтхэр 1995-рэ ильэсэм кын-кіэлтыкіогъэ тхыль мыныщэу «Гумашъэф» зыфиорэми. Узэрджаагъэмльыптизу узлэклейбутийт кызыэрэзэуихирэмэ ащищэу «Бгъэфабэу бгъэгур усил» зыфиорэ усэм:

Си Джэджэхъаблэу сиклас,
Сыдээн сянэ уфэд.
Си Джэджэхъаблэу сиклас,
Пфэсюшт сэ ренэу орэд.
Ульыкчутэмэ джыри нахь лъэшых
усэ гүшүйэхэр. Укызыщыхуягэ къуаджэр
гум зэритысхъэрэр, аш илэшлугъэ, идэ-
хагъэ гъашшэм ренэу узрахэтыр мы
усэм зэхыуегъашэ. Аш фэдэх «Сиду-
най», «Сэ силъаплэр», «Сигъемафэ
гушлоу къыспэгъокы» зыфиохэрэр,

Ау щылакIэр үүжьюу, лъэнэкүүбәүү зэрээхэлтүр, ащ икъини игушуягъуй зэдийгъхэу цыфыр ренэу ягупчэ зэ-ритүр усаклом щыгыпшэрэп, ащи бэрэ лъэлэсү. Ащ урагтэгупшысэ усэхэу «Тхъапэхэр пэзыжых», «Нэбгрэ тхъапш шыпкъэм теклодагъэр?...», «Семыгъэз», «Згъэзэжьышт», «Адэ дунаир джааштэу кыысшلوшы», нэмүкыгъхэми. Мы зыцIэ кьетIогъэ тхыль цыкIуитлумэ къакIэлтын-къягъэри макIэп: «Сызэжгээ ошхыр», «Сыядыг», «Лъэуж шуцI», «Лъэпкъым ишъэо клаc», фэшхъяафхэри адыгабзээки урысыбзэки къыхиутыгъэх.

Пстэуми зөгьеушъомбгүйгээ зы ста-
тьям ацэхэр кыышеплон плъэкынэп. Ау

хэшүүпкыгыгэ усэхэр, поэмэхэр, нэмүүк произведенеихэр зыщызэхэугүйөгтэхэд тхыль зэлэкцэльхэу «Гъэшлэрэ льэпчлас» (1914), «Хэшүүпкыгыгэ тхыгэхэр» (2019), «Нэфшээгьо льагьом ишьэф» (2021) нахь зафэдгээзэн. Мыхэр Дэрбэ Тимур тхэкло-усэкло инэу уалашхъээ къизыгэуцорэ тхыльых. Алэрэмкээ къебгэжжээн хүумэ, «Гъэшлэрэ льэпчласэм» дэт пэублэ гүшүүэу Щэшэл Казбек ытхыгээм пстэуми алеу унаал темыцзэн пльэктырэп. Дэрбэ Тимур иусэ гүшүүэхэу «...Сигъашэ сэ джащ фэд, зэм гъыбзэр къыхэулы, зэм орэд» зыифиохэрэмкээ ар къыргэжжэшь, игупшиисэ, илэпэлэсэнгээ льэнныкъохэм куоу ыкчи чыжжэу уахещэ. А пстэуми игъэктоигэу уакытегүшүүнэм уахьти чыыпли ишыклагь. Статьям иклэух гүшүүэхэм зафэбгэзэмэ, ар дэгьюу къыбгурьошт: «...Цыфым шуульээшүшхо, шхъэкцэфэнэгэшхо, гумэкыныгээ ин угуклэ къиклэу, ушхъяфитэу улэжкыгэу фыуилэн фае — а гуманизм зыфалорээ юфышхом Дэрбэ Тимур непэ юфыгэшхо филэжжыгь. Цыфым, цыфыгтээм уагоуцуонир зэрэмьыпсынклэр, ау уагомыуцомэ шуу пстэури зэрэкүүтэштыр иусэхэм къащегжэунэфы. Арэущтэу умышыимэ, щыэнгэгьэм игыбзэ макьэ нахь лъэшы хъущт».

Аш фэдээ зэфхэхысыжым шлэнгийгэлжэхыр кынфэзыщгээ усэхэм зэклэмэацэе кынплоным пае тхылтым дэтүрээзкээ кынплытэн фаеу хүщт. Ау ашын горхээр кынхэбгэшьщтмэ, «Сэ Джэджэхъаблэ сиыншиш» зыфиорэм уебгүүклон пльэкшыщтэп. «Ос фабэм» кыншихиутигээ усэм зыригээшүомбгүүни поэмэ псай пломи хүнэу «Гъэшлэрэльзэпчласэм» кындигэхъагь. Нэүжкэе етлани мызэу, мытлоу аш кынфигээзжыгь. Гүшүйэу хэлхээр нахь зэгээфагъэу, мэктамэу кнэлтыри дахэу ышыгээ «Джэджэхъаблэ иорэд» ынуй еджи иаужырэ тхылтээу «Нэфшээгъольягом ишъэф» кыншихиутигь. Нэмыхи щысэу кынхэбгэлтээгъон ифшэшүашэу мынзигугуу кынэтшырэ «Гъэшлэрэ льзэп-э

Дэрбэ Тимур зылъы-
Дэсирэ лъэнъякуа-
бэр къызэлтыгубыты-
гъуай. Дэгъумрэ дэимрэ,
шумрэ емрэ, дахэмрэ
Iаемрэ, а пстэуми
язехъэкЮ цыфхэр зэпи-
гъэцэнхэр ащ иусэхэм
зэрэпсаоу апхырышыгъ.

чылсәм» дәтыр джыри макләп. Мары, гүщүләм пае, «Нэфынэр, дунаир, шүльтэгъур» зыфиоэрәр пштәми екү. Аш кыбыц-шагъякәрәп «Дунаир шү тәжъүгъэльгъу», «Чыым ионтэгъүгъе сә спләешүхъэ зәхешілә», «Гъашәр о уитыгъэу ущәрәл» зыфиохәрәми, нэмыйкыыхәми. Ахэм гупшысәу узхащәрәр гүненчъ.

Лъяпкъ закъор арэп тхаклор зыгъет-
гумэмкырар. Дунаим ѡщыхъурэ-щышэхэрар
иусэмэ ахилъхъэзэ игъашэ къехъы.
Уябгъуклон пльэкъынэп «Нэфынэр, ду-
наир, шулъэгъур» ыту зэджэгъэ усэхэм,
ягъэпсыклиекли, гупшысэу ахэлъымки ащ
пэблагъеу ытхыгъэхэм. Ахэм ублаплэ
афэхъугъэхэу ылон пльэкъыщ иапэрэ
тхыиль мыинищэу «Огум ишульэгъу»
къышыхиутыгъэ поэмэу «Сэры зи-
лажжэр» ыту зэджагъэм. Ащ мыш фэдэ
сатырхэр иублаплэ хэтых:

**Чыгыу сзызытетым сэ идэхагъэ
Сыфэгумэкы.**

Тыгъэу къытфесырэм сэ ифэбагъэ
Сыщэгушукы.

Тікly ультықуатэмә, поэмәм ипышы-
тю шұхъаф шығыръеңеү «Чыгур», «Огур»,
«Цыфыр» ылоу yalykішт. Ахэмкіл по-
эмэр еухыжбы. Мыдрә усаşтыңыз «Нэ-
фынэр, дунаир, шұльяғыр» ащ иджер-
пәджәкжым фәд. Ащ гупшиңеү кығыт-
теджыхарем уахашә нәмыкіл усәхеү
«Къефәхыгъең ошъогум жұуагъохәр»,
«Сышың дунаим», «Тыгъэр мәклюжбы»,
«Сышыңәнәу сыфай, шу слъәгъунәу»,
нәмыкілхәми.

Ар пшошь ағъэхъүщ къыкілтывыкіогъэ тхыльз «Хәшыпкылғы э тхыгъэхэр» зыфилорэм дэт усәхэм уахахъэмэ. Ау-щту тээзыгаорәми лъапсэ ил. «Гъашэрэ лъәпәчләсәр» зәрәпсаоу, кіззыгъенчъэу, хәгъэхъон гъашләгъонхэр иләхәу мы тхыльзу зыці къетуағъэм дәхъяжыгъ. Постуми апәу унаэ зытеудзәрәр ашт пәублә гүштәр адигэ тхәкто инзу, іә-пәләсәу Цуекъю Юныс зәрәфишыгъэр ары. Гүхәкі нахъ мыштәми, непә ар къытхәтъяжъәп, идунай зихъожыгъәми бащә тешләгъәп. Гүштә үлпкәу, щәрьюу къытфышинағъэмә аашыц зигугуу тышырә статьяр. Щәштә Казбек лыылсынәу

иғьо зыфимығэй, усабэхэр, поэмэхэр,
ахэм шэнэу, хабзэу ахэльхэр аш къы-
хигъяшыгъех.

Ахэм Т. Дэрбэм игүүшүй, игүүшүүсийн үзүүлэлтэй ухаац. Мары, гүүшүйгээ пae, «Зэрэгчлийг шохуу стэмшүүхээ тельээ» зыфиорэ үсээр щысэү къызыхыыкээ, аашкээ бэү къызыэрэриотыкырэр ольгэгүү. Нэмүүкээ щысабэхэми алъяэлсэ, реализмээ инэшанэхэр, романтизмээ үмэкээ жынычхэр усабэмэ къажагье ўзь. Мы ытшээкээ ёзүүлж къетлоогээ үсээр «психологическэ тхыпхээ льэшэу» өлоош, къыкгэлжээтхы. Нэмүүкээ үсээр «Шъуикын сикынэу» зыфиорэр ештэшь, ар үсэ үлпкээу, адрамэ анах куоу, анах гууз-лызуэу гум къеэу елььтэ, мыш фэдэ сатырхэри щысэү къегъэльгээхээ:

Сә сыңыл шұуихъяр сихъярэу,
Сигунәсхәм сырягъэрэу.
Сә сыңыл шұуикъин сикъинәу,
Шұуигүкъао сигукъау...

— 1 —

Сэ шүүтесхыщт сфэлъэкмэ кынныр,
Лъэпшъэрхъэ сышуухэхъун...

Аш фэдэ гүшүйэ куухэм зэфхэхысыжь
инхэр афешых Ю. Цуекъом: «Нэшо-
шыгъе-нэпцыгъе зани хэлъэп, хымэ-
лыуз зэхэшлэнгъе къабзэр ары мэкъа-
мэу кэльыр, гульйтэ-гукъыидэчь псынк!
Цыхъэ зыфууигъашэу, гupsагъэри кын-
хэшэу. Шур угу имылтмэ, ныбжыи ау-
штэу кынфэлштэ!»

Джаш фэдэү мы пэублэ гүшүйэм кьеңлонгэн плъэкыщтыр бэ. Аш уфэзы-күүдьирэ тхыгы мы тхыльым ыклем дэт. Ар поэмэү «Псэм имашу» зы-филоэр ары. Аш шъхъэктабзэу мыш фэдэ гүшүйэмхэр илех: «Згъельэпэрэ...»

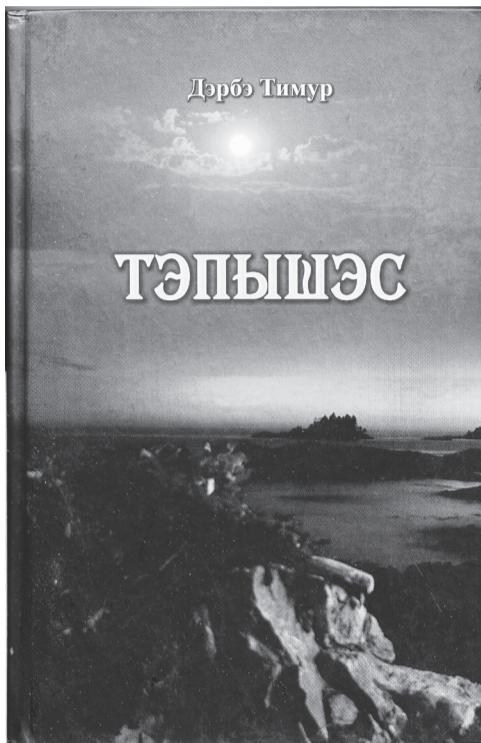
нахыжъеу Цуекъо Юныс фэсэгъэхъы». Мы поэмэй джыри кыифэдгъэзжыхын. Мыдрэ усэ хэшүүпкыгъэхэу, зэхэугъоягъэхэу тхыльтым дэтхэм ягуу тшыщтыгү. Пстэуми апэу узлтыысынэу зытэфэхэрээр тиреспубликэ общественнэ-политическэ, социальнэ щылакъеу илтүр, аш идэгүү идэйи кызыэртигъэльтагохэрэары. Ахэм афэдэ гумэкыбыэу усаклор зыхэтхэр хэбгүйтэштых тхыльтыр кызыэрэзэйихыре усэ инэу, поэм пломи хүунэу гьэпсыгъе «Си Уахъте мачьэ псыхъю». Мыр философие гупшысэхэм-кэ ушьагъэ. Блэкыгъэмрэ къэкоштымрэ, цыфым чинаагъэмрэ кыифэнагъэмрэ усаклом гупшысэкэ зэрегьяфэх. Ныбджэгъухэу, яхыл-благъэхэу илагъэхэр хадрыхэ гьогу техьагъэх. Псэхэхым зи зэрэлкэмыкырэр, ар зэклемэ кызыэржжэрээр кыклегъэтхыыш, етланэ ыгуу

ильт шылпкъэр кыреотыкы:
Сә непә шы сэльэгъу,
Цыфышумә сә сальэхъу,
Сыщыл суяхътэ сиев,
Ежъ уахътами сырьеу.

(Иклюх я б-рэ нэклюб. ит).

Цыфыр ыкIи творчествэр

Гум инэф

(Икзух).

Джыри нахь ыупкэу, нахь куоу кыышыратыкых а гупшисехэр нэмык усэ горами. «Шьуикын сиккинэу» ыту аш зердажьэри хуаулыеп. Мыш фэдэ сатырхэм ар къагъашыпкъэжы: «Сэ сышыл шьуихъяр сихъярэу, Сэ сышыл шьуикын сиккинэу, Сэ шүтесхышт сферъекимэ къинир..., Сэ къесэнэу сышуилен...». Джахам афедэу аш гушилэу хэтхэр гум лынэсыре, узакъезыбытэр заклэх.

Мы усэм фэдэу джыри узлъыэсы пшонгью тхыльтым дэтыр бэ. Ахэм ахэтээ загъорэ блэкъигэе ильсхэм, плэштэгъхэм джыри къафегъэзэжыш, плэпкъым къизэпичигэе къингохэм аххъяжы. Хазабышхуо аш къехкынъяжэхэм ашыщ «Хэксхэр» зыфилорэ усэм къишириотыкыжырэ. Мыш Сирием щыш усаклоу иепээзо Джемал игыбээ Т. Дэрбэм пэубла еклолланэу фишыгъэм уеджэ зыхукэе унепсхэр къемыгъеклон пльэкъирэп. Аш нахь тхамыкэгьо-гухэкли маклэп ежь Т. Дэрбэм иусэ узыхищэрэри. Щыеклэ хыльеу икыжыгъэ адигэмэ къизэпачигъэр, непи зыхэтхери къирелотыкы. Арэу щигти, таубытэгъэ пытэ хэлъеу къеух сатырхэм ашыщ горэм къышео: «Мэзэхэ шункым ыуж нэф къэшь». «Тыркуем хъакэу тэ тблэгъагь» зыфилорэ усеми къихебгъэшынэу ифэшуша. Аш къицэлтыкыгэе усэм ашыщ «Гур мэузы сихэлпэшь хы Шуцим...» зыфилорэри. Туми зэфэдэу плэпкъым къизэпичигэе тхамыкэгьо ильсхэр уапашхэе къирахъяуцожых. А хэгъэгу икыжын Иофым изакъоп, адигэ чыигум кырашылэгъэ заохеми усаклоу альээсэ. Аш фэд «Лынэсыр щычагь Ошнэу лягъом» зыфилорэри «Тыгъужыкъо Кызыбэч» зыфилору поэмэ паоу плтытэ хууцтми бэрэ ар къыхэфэ.

Адигэхэр къизэрыхъяэхъэе, зычыпсэ-ущтыгъэхэе чынналыэр къушхэхэм зэлъяйгыгь. Арышь, Т. Дэрбэм иусехэм ар бэрэ къизэрахайфэрээр бъештэгъону щитэп. Тарихым икъэгъэльэгъону зыхахъэклэ усаклоу аш ебгъуклон ыльэкырэп. «Гъешлэрэ ляпэчкаасэми» аш бэрэ тышылкэ. Мыйдрэ тхыльеу таистегу-щылэрэм дэт усэу «Тикъушхэхэм къя-чъэхых нэпсхэр» зыфилорэм изакъоми а лынэкъомкэ бэрэ угъэгушысэ. Усаклоу къитхырэм дэгъоу щигууз, иусем ашыщ горэм къышео: «Къушхээ

льесгъогухэр зэпэсекуухъэх». Аш фэдэ горэм къиритыгъэ гупшисех «Гур къагъэбъыры» зыфилорэм хильхэгъэ гупшисехэри:

**Лъэпсэкод адигэр зашым,
Ижыкъэщэн зызэфашибым,
Зыщыл Кавказым ыштэжыгъэх.**

Лъэпкъышхор заоу зыхэтгыгъэр,
Дунэе къинэу къехкынъяжэри
Икъушхээ къат пэпчь къыхэнагь,
Ишхъафитныгъи аш хэтгэгь.

Джащ фэдээ Дэрбэ Тимур зыльы-
лэсирэ лынэныкъуабэр къизэлтыбуыты-

Батырай а нэмьц хъарзынэцым къи-
хихъяжы адыгабээкэ зэридзэкыжыгъэ
хууль-шагъэх Т. Дэрбэм пъесэр зыты-
рихыгъэр. Хууль-шагъэу къыгъэльгэ-
хэрэмкли, цыфэу хэтхэмкли узылэпищэу
тхыгъэ.

Гучмэн итыр адигэ къэлэ ныбжыкэу,
Урысюем идээ хэтэу Гъубжьеэко Муса.
Лыгыг хэль, лъэпкэ шэн-зэхэтыкъехэри
дэгъоу ешлэх, ахэр къуухумэх зыхукэ
зэклако илэп. Заор аухыгъэу мамыр
зэзэгъынгъэ Урысюеми Пруссииеми
зэдашыгъэ пэтэ, урыс дзэклолхэмрэ,
адигэ къалехэри зэрахэтхэу, нэмьц

**«...Цыфым шууль-шагъэх, шхъэкээфэ-
шынгъэшхо, гумэкынныгъэ ин угукээ
къикээу, ушхъафитэу улэжыгъэу фыуиэн фае — а
гуманизм зыфилорэ Иофышхом Дэрбэ Тимур непэ Ио-
фыгъошхо филэжыгъэ».**

(Щэши Казбек).

тхыгъэ. Дэгъумрэ дэимрэ, шумрэ емрэ, дахэмрэ лаэмрэ, а пстэуми язехъэко цыфхэр зэпигъэшэнхэр аш иусэхэм зэрэпсаоу апхырышыгь. Мары, гущыэм пае, зэклэлтыкъорэ уситлоу «Гур къаб-зэмэ» ыкы «Зэ узыгъэпцлагъэм» зыфи-
лохэрэм ужджемэ ар пытэу угу иоубытэ. Аш фэдэ щисеу мы тхыльтым къидэпхы-
щтыр гүнэнч. А лынэкъом куоу ухэ-
зыщэрэм ашыщ «Псэм имашу» ыццэ
поэмэу Цуекю Юнис фигъэхыгъэр. Цыфыл ишылэнэгъэ щыш лынэкъоу
мыш зыщылтымылэсирэ къэгъотыгъуай.
Гъесептэхдэу аш икзух къыщтырэми
бэмэ уахищэшт:

**Пшлогомылоу
Гъашэу къиуатыгъэр
Умыгъако
Сыдми щылэнгъэр.
Чышхъээм хэгъотэжы
Гупсэфыпэ,
Угуи аш къыщыгъотыгъи
О гъэлъапэ
Нэгъэулапэ пэпчыи,
Гукъыдэччи!
Шур чылапхэу чыгум щеутыгъ!**

«Нэфшэгъо лягъом ишъэф» түү
зыцэ къетгэгъэхэе тхыльтыр, ежь
Т. Дэрбэм зэрилоу, усэклэ тхыгъэ пъесэ-
хэе къизэуухы. Пъесэм зэрэпсаоу
утегушынэми нэмьц уахьти чыпли
ящылгагь. Ау тхыльтым хэубытагъэшь,
гущылэ заул нэмьэми къэлоплэнэр лы-
хунэп. Нэмьц лынэкъуи унаэ темы-
дээн пльэкъирэп. Адигэ лыпкъым зэ-
льишлэрэ шлэнгъэлжэхъэу, нэмьц куль-
турэ, тарихыр дэгъоу зышлэрэ Едыдж

мушкетерхэмрэ чыпэ горэм щызэуупла-
гъэх. Аш Муса иныбдэгъухэу, зипэщэ-
гээ дэзклолхэу Шалихъэрэ Бэчмызэрэ,
ахэм ямызакъо, нэмьц мушкетерхэм
ащылхэри хэкъодагъэх. Аш пае псаоу
къэнэгъэ Муса агъэмисэу хыкум ты-
рашыхъагь. Аш щылкъогъэ зэдахэм ежь
Муса зи зэримлажьэр иочылуу Вольер
игыусэу, адвокатхэри илэпэлэгъухэу
къыгъэльэгъонхэ ылэкъигь. Аш даклоу
тарихълэжышиху Индхылызым щыш
Давид Уркворт илошлагъэхэр агъэ-
федэхээз черкесхэр (адигэхэр) зыфэдэ
цыфхэри къараагъэльэгъугь.

Аши изакъоп, Муса иунэгъо насыпи
мы чыпэ щильтыгъ. Шу ылэгъуээ
нэмьц пшьэшьэ дахэу, зафэу, гукэгъурэ
шыпкъагъэрэ зезыхъан зыльэкэуу Мар-
грэзэрэ ежыррэ ягъашэ, яшылэнгъэ
зэхэль хууль.

Пъесэм тхыльтым ызыщанэ ыуубытагъигь.
Адэр къэнагъэр усэхэм зэлъяайгь. Аш
ызынныкъом нахыбэми ылэклэ зыцэ
къетгэхэе тхыльтым ташылкъилгъах, ащыл-
хэм татегушылгагь. Ареу щигти, тхы-
льтым ипъеси иуси зэхээтэу зэрэпсаоу
тэштэш, Дэрбэ Тимур итхээлэ-гупшы-
саклэ тыхеэжэхы. Къыкэлтиотыкыж
къихэмийханым пае нахылэпкэ тэлты-
мылэсигъэу усэ зытлүүш горэ къахэтхы-
нишь, такытегушылэн.

Мары, гущыэм пае, «Поэзием си-

щышхъафит» зыфилорэм зыфэдгъэзэн.
Дэрбэ Тимур жанрэу зикуупэ хэхъагъэм
зэрэрыразэр умыгъэшлэгъон пльэкъирэп.
«Сшхъэ ютыгъэу ихьас сыхэт» ылошь,
ятлонэрэ сатырим къышшо. Аши блэ-
кышь, поэзиер ежыркэ насылэу ельты-
тэ, игупшиси аш къыфэуущыгь, ытхыщтым
фитэу ипоэзии щышхъафитэу ельтытэ.
Тэклэ ульыкъуатэм, нэмьц усэ мыни-
щэу «Шум ичилапхэ къытхепхэ»
зыфилорэм а гупшисехэр нахь гъэба-
игъэхэу Ѣыльгэгъуатэх. Икэухым
осыт гъешлэгъон усэм еджэрэм къы-
ретэ:

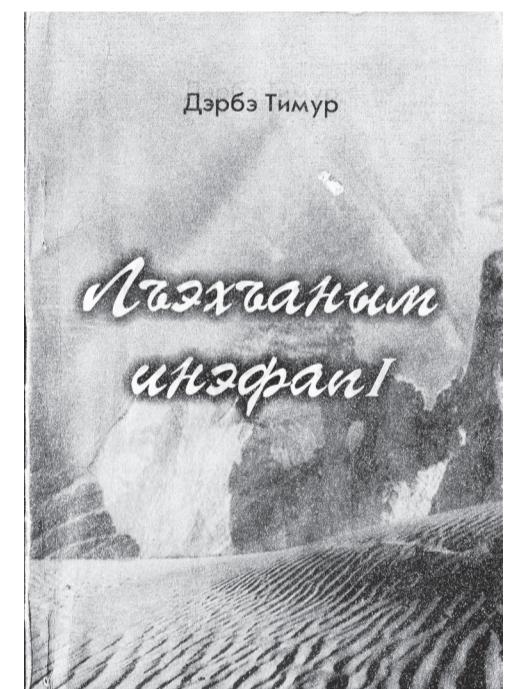
**«...усэ сатырхэр зэхалхын, псэ
тклюпс ээмкэ ахалхын,**

Поэзием их ухэхэн,

Пфэлъэким ухэсихъян...

Джащ фэдэу узэклайбутэу, шум, дахэм уафкъудыу мы тхыльми, ылэклэ зигугуу
къэтшыгъэхэми адэтыр бэ. Титхыгъэ къэх фэтшынэу къахэтхы тшлонгъори нэфынэм иобраз. Ари нэм
къыкэлдээу узфэзыкъудыирэм ашыц. Нэфынэр игупшиси, изэхашы, иуси
ахэл зэпйт. Аш фэгъэхыгъэ усэ зытлүүш
горэ къыщыхимыутигъэу аужырэ тхы-
льщэмэ зи ахэтэл.

Нэфынэр, дунаир, шуульгэгъур, гукэгъури ахгээшагъэу, ахэмкэ къиригъа-
жъэу, етланэ тхээ юххэм арипхыжхэу «Гъешлэрэ ляпэчкаасэм» усэ дэт. Къы-
кэлтыкъогъэ тхыльхэм ар къадэхъа-
жыгъэ. «Нэм инэфыр уигухахь» ылоу
нэмькыцэхэри ялхэу «Хэшыпыкыгъэ
тхыгъэхэм» ахэтых. Нэм къыкэлдээу,
уээлтиштэу, «Нэфыр» ытуу еджагъэу
мыщ усэ шхъафи дэт. Аш мысынкэ
упчлэхэр Ѣегъеуух: нэфыр къыз-
щежээрэ тьыда — ошьогур ара, цыфы-
гур ара, хъауми Тхээм илэшлагъа? Нэ-
мык ус «Нэфынэр, дунаир, шуульгэгъур»
ытуу къыублагъэу, етланэ гукэгъури
къахигъэхъожыгъэу мы тхыльым дэт.
Аши Ѣылэнгъэм къыздихырэ гупшы-
сабэм уахеэц.

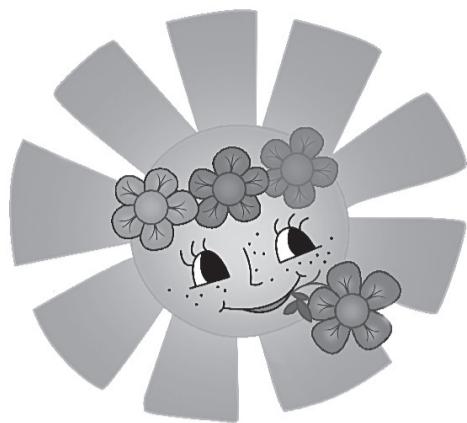

Джащ фэдэу зыцэ къеплон пльэкъы-
щтыр бэ. Ау джыри зи къахэтхъожы-
гээн фае. Ар «Си Нэф» зыфилорэ усэ
мынышшуу «Гъешлэрэ ляпэчкаасэм»,
«Хэшыпыкыгъэ тхыгъэхэм» къадэхъа-
жыгъэр ары.

Мыш уеэгъэгъупшисэн юфыгъохэм
уахеэц. Мыр усэ къодыя, хъауми орэд?
Сэ сишишлэхэрэ, усэ къодыиеп, орэд нахь.
«Си Нэф» ытуу зердажагъэри пшьэшь-
цэ. Усаклоу илирическэ лыкло шу-
ульгэгъугь пшьаш. «Си Нэф» зөлом,
фызэхъилхъажагъэри усэ къодыиеп, орэд
нахь. Зэхашлэу, гупшисэу, жанрэ ша-
хьэуэу узхицэрэм джащтэу уагъало.

Сэри джащ Ѣысихуынагь.

МАМЫЙ Руслан.
Филологие шлэнгъэхэмкэ доктор.
Тхаклохэм я Союз хэт.

Усэхэр зэтэгъашIэх

КҮҮКЬО Налбай

МЭЗЫ

Мэлхъэхъы,
Мэбзэхъы,
Хымашиоу зефызы,
Мэзы зэгъокIыр рэхьам.
Мэлтывы
Зэц нэгогу,
Огу чынэр фэIэтрэп —
Кытео кым исыхьам.
Къес, осыр,
ПсынкIаю,
ТхыдэIуатэу къэтIыс.
Чыг тхванэу,
Къэгъагъ напIэу,
Къутэмэ нэкIым щысыс.

НЭХЭЕ Русльян

БЖЫХЪЭ

Бжыхъэ пкIашъэр гъожсы дах,
Жыбгъэ макIами зэрех.
Зэ о щагум зыщиплыхъ,
ЛъэнэпIыуу кыр кытхахъ.

Тихъэгъожси къечэфынчъэ,
Чынэр ытхыцI кыречъэ,
ТипчъэIупэ чэтыуужсыр
Зищихъагъэу Iумылъыжъ.

Ситэтэжсы пхъэр екъутэ,
Сэ пхъэ IаплIыр къесэIэт,
Хыаку машIо нэнэжъ зишIрэм,
Кы фыртынэм тытекIошт.

ТЫГЬЭНЭБЗҮЙ

Уахътэр къэмыуцуу мачъэ

Еплыгъуу, йогуу, шэгъуу уримыгъа-
фуу уахътэр етупщигъэу мачъэ.

Тыгъуасэм фэд ильэсикIэм тыгушшоу
тызыпэгъокIыгъэр, джы мары аш иаужы-

ре мазэу тыгъэгъазэм тыдэкIуатэ. Тфэ-
лъэкъирэмкIэ кыгъанэ тымышшоу тиму-
рад ехыжъагъэхэр пхырытээых, ахэр

ильэсэм ыкIэм гуапэ тщыхъоу зэфэ-

тэхьысыжых; зыгъэулэужъэу, зиоф
зыгъашшурэ пэпчъ, зералоу, «...пшым
фэдэу мэшхэжъы», нэмыкIеу къэлпон
хүмэ, юфыр зикласэр лахынчэ хүрэп.

Кымэфэ апэрэ мазэр джырекIэ
бжыхъэ шъэбэ шъуашэм зэрэти: тыгъэпсы,
шъхагъушь, жыр шъабэ, гуапэ, юш. Тэ,
кыблэм щыпсэухэрэм, ашкIе
чыопсым тэлкү кытшашшоу тегъе-
ташьо. Шыпкъэ, кымафэр нэрэ-лэрэм
нэикI-лиукIеу кызызэуичеуи кыххэкы:
осыр самэу, жыбыгъэр ябгэу, цэнлээ-
гъо-щынаагъо. Кымафэм — ос фыжы-
бээм анахъэу ыгъэгушшохэрэр сабийхэр,
кэлэццыкIухэр арых: хэлтиштых, хэс-
тишых чынэри къахаххэми амышшоу,
джаш фэдэу, уафэмисакымэ, осыри
ашшошшоупсэу ашхыщ.

ДжырекIэ, дунаим икIэрекIэгээ шы-
рыгъэхъэ, кымафэр шошхъуугуае
мэхъу, ау, зэрэхабзэу, зыкызэхигъэ-
ханыш уашшор пэлкельэшшохэу
чыгум кышхъащууцоцт, пшэхэр ко-
рен-коренэу кьеэгользхынхэшт, жыр
гүзэжъопх кэххарзэу килььшт; апэрэ
кымэфэ осыр «ныожж юльхъэу», къесу
ригъэжъэшт, тэри — ини цыкIуи, зыдэ-
тымышшэжъэу, тыгу кыххажыгъэу, ос
фыжыбээм кыбзэм тигъэгушшоу тигугэ
нэфхэр лыдгъэктэштых.

ПШЫСЭХЭР ЗИКЛАСЭХЭМ АПАЙ

ПСЫЧЭТЫМРЭ БАДЖЭМРЭ

Бжыхъэм Баджэм гухэль ышыгъы:
«Псычэтхэм фэбаплэм клюкынхэу за-
тэххазыры. Псым сыклонышь, псычэтыл
тэлкү кызызэкIэзгэхъан».

Панэм хэпшызэ апэблаагъэ зэхъум,
Баджэм ылъэгъэу: псычэтхэр хьоеу
псышшом Iусых. Зы псычэт кыпэблэ-
гъэ дэдэу щыс, ылъякокIэ икъамзийхэр
еукъэбзы. Баджэм зидзи, псычэт Анэм
ытамэ кыбутигъэ. Икъаруу кызыз-
рихъэу Анэр кырыуу, Баджэм зылэкин-
тигъэ, икъамзийхэр Баджэм ыжэ кы-
дэнагъэх. «Е-о-ой, — ыуагъ Баджэм,
— сэлкээкыжыгъы мыгъор!»

Псычэтхэр щтэхи, быйжыгъэх, Анэр
къэнагъ, ытамэ зэпыкыгъэти, зиётин
ылъэкыгъэп. Псышшом лут кыамылмэ
ахэпшыагъа.

Баджэри кыыукижыгъы.

Кымафэр къесыгъ. Бэджэ бзаджэм
ыгу къэкыгъы: «Псычэт Анэжъыр сэ
кысфенахъ, теплъын джы ар сэлкэ-
кыжымэ. Осыр къесыгъ, чынэр, псыр
щтыгъэш, аш зытеххэкIэ, лъэуж кы-
тыринэшт».

Баджэр псым къэкIуагъ. Псышшом

осыр тель, аш Анэм ильэужи кытешы,
ежь псычэтри панэм зигъэупэрэцгъэу
хэс. Анэр зыдэшьсэм дэжь псынкIеэч
щыт, аш пахъэр кытшырхэх, сыда пломэ
кымэфэ чынэм а псыр нахь фаб, аш
пайи а чынпэр щтыгъэп. Баджэр Анэ-
жъым льыпкагъ, ау адрэм псым зычи-
гъаи, мыл чиэгъы зишигъ.

мафэр рихыгъ.
«Пыу-алаурсын, зыри-
гъэтхъалэжыгъ», — ыуу,

кыыукижыгъыгъ.
Гъатхэр къесыгъ. Бэджэ
бзаджэм ыгу къэкыгъы:
«Псым тель мылр мэжку-
жы. Сыклонышь, псычэтыл
иашуукIэ зыгъэтхъэжъин».

Псым кызызэком, пльэмэ,
псычэт Анэжъыр псаоу
панэмэ адэжь псым хэс.
Анэжъым псым зызыгъа-
ом, мыл чиэгъымкIэ адира-
бгъу зэпшысыкIи, аши
псынкIеэч щытгъэти, а
чыпIэм кыышычIэужузы-
гъагъ. Джареуштэу псынэ-
кIеэч фабэмэ агуусызэ кы-

ригъэшт.
«Епл ар! — егъэшшагъо Баджэм.
— Сэ джыдэдэм а псым сыкъихэпкIеэшт».

«Уакъ, уакъ, уакъ! — ыуагъ псычэт
Анэм. — Уфэягъ». — Ар ыуу, псым
тельэтшыкIи, быйжыгъэ.

Кымафэр екыфэ ытами хъужыгъэ,
кыамзийхэри къэкыжыгъэх.

АДЫГЭ ХАБЗЭМ КҮӨМҮКҮРЭР:

Имыхъакъ цыфым теплъханыр.

* * *

Нахыжъыр мыскъарэ пшыныр — умылъытэныр.

* * *

Пцы уусыныр.

* * *

Зимылажъэм уилажъэ тебгъэкIэныр.

* * *

Лыгъэнчъэу уштыныр.

ГУШЫIЭЖХЭР

Нартхэр зэфалох.

* * *

Нарт ыуагъэм епцыжъэрэп.

* * *

Нитумэ алъэгъурэр шыыпкъэ.

* * *

Пцишъэ нахьи зы шыыпкъэ.

* * *

Пцы Iашу нахьи шыыпкъэ дыдж.

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр МАМЫРЫКЬО Нуриет.

